

Uppsala vooral dagvlinders (46 soorten, waaronder een aantal *Limenitis populi* L., De Grote IJsvogelvlinder). In Härjedalen (medio juli) werd met de Zweedse vlindercollega's ook op nachtvinders geïnventariseerd. Hier ging het nodige klimwerk aan vooraf, maar de ervaring was onvergetelijk. Een aantal nachtvinders wordt nog gedetermineerd. Naast de eerder gesignaleerde 46 soorten dagvlinders komen er nog een viertal bij uit dit gebied (*Boloria napaea* Hoffm., *Erebia pandrose* Borkh., *Albulina orbitulus* de Prunner, *Pyrgus centaureae* Rambur).

Philip Zeinstra houdt een presentatie over bladmineerders. Hij vertelt, dat de excursie bladmineerders, die op zondag 26 oktober plaatsvond in de Rottige Meenthe en later op het terrein van het Pompstation bij Oldeholtgade ondanks de mindere weersomstandigheden een behoorlijk succes is geworden. Hij laat ons aan de hand van een groot aantal bladeren van diverse boomsoorten de kenmerkende gangen, vraat- en faecaliënsporen van minerende rupsen zien. De wereld van de bladmineerders blijkt zeer boeiend en voor velen van ons valt er op dit gebied nog veel te leren.

Na de rondvraag wordt de bijeenkomst om 16.30 uur beëindigd.

EEN TERUGBLIK OP HET EERSTE JAAR NACHTVLINDEREN

In 1993 werd er in de Geaflecht, een uitgave van de Vereniging voor Natuurbescherming gevestigd te Gorredijk, een oproep geplaatst, waar ons vader wel oren naar had. Het ging hier namelijk om een oproep met als doel cursisten bijeen te krijgen voor de dagvlindercursus van de Vlinderwerkgroep Friesland. Hij besloot dan ook om samen met nog een "natuurvriend" de cursus te gaan volgen. Deze cursus was erg fascinerend en het bleek dat de vlinderwereld heel wat te bieden heeft. Zodoende werden thuis al enige potjes met dagvlinders verzameld en wij tweeën hielpen ook erg graag mee. De eerste determinaties waren nog wel enigszins ingewikkeld, maar gestaag begonnen we het onder de knie te krijgen. Deze hobby is nu echter al dusdanig uit de hand gelopen, dat we op een niet te koude zomeravond ook al achter in de tuin zitten te nachtvlinderen. Dit artikel gaat in op onze ervaringen in het eerste nachtvlinderjaar.

Na drie jaar dagvlinderen begonnen de nachtvinders erg te dagen, omdat we, als we onderweg een nachtvlinder tegen kwamen, de naam van het beestje niet kenden. We hadden al enige boeken (Wir bestimmen die Schmetterlinge van M. Koch en Colour identification guide to moths of the British Isles van B. Skinner)

aangeschaft om ons met deze tak van de vlinders bezig te gaan houden, maar we raakten pas echt geboeid op een avondje nachtvlinders bij Siep en Janny Sinnema thuis. De kleurenpracht en de overweldigende rijkdom van de nachtvlinders maakten op ons grote indruk.

Zo werd er in de loop van dit jaar een hogedruk kwiklamp aangeschaft en nog een enkele toevoeging wat boeken betreft, zodat het daadwerkelijke inventariseren kon beginnen. Op 16 mei van vorig jaar vingen we achter huis onze eerste nachtvlinders. De Griuze beer (*Diaphora mendica* Cl.) en de Pijlstaartgelijkende (*Peridea anceps* Goeze) waren de meest indrukwekkende. De dag daarna vingen we onze eerste eenstaart, te weten de Gele eenstaart (*Watsonalla binaria* Hufn.) en een werkelijk prachtige tandspinner, de Berkebrandvlerkvinder (*Pheosia gnoma* F.). Ondertussen was het uitkijken naar de eerste pijlstaarten (*Sphingidae*), een werkelijk fantastische familie met een enorme pracht aan kleuren. De Pauwoogpijlstaart (*Smerinthus ocellatus* L.) was het eerste lid van deze familie, dat ons ten deel viel. Een werkelijk verbluffende ervaring, mede door het feit dat het hele vlinderdoek wordt verstoord, gepaard gaande met een "hels kabaal". Verder zagen we nog de volgende pijlstaarten: Lindepijlstaart (*Mimas tiliae* L.), Groot avondrood (*Deilephila elpenor* L.) en de Ligusterpijlstaart (*Sphinx ligustri* L.). Verder waren we erg verheugd met de volgende vondsten:

Op 30 mei waren we door het dolle heen, omdat we een prachtige groene uil op het doek zagen zitten. Het ging hier om *Pseudoips fagana* F.

Op 31 mei streek de Witte tijgervlinder (*Spilosoma lubricipedium* L.) bij ons achter huis neer, aangetrokken door de felle lamp. Een wit gekleurde beer met zwarte stippen op zowel de voor- als achtervleugels. Een apart detail is dat deze soort een geel achterlijf heeft. Deze soort wordt ook wel Tienuursvlinder genoemd, omdat hij omstreeks tien uur, plaatselijke tijd, begint te vliegen.

Op 6 juni waren we erg verrast met de komst van de Koperuil (*Diachrysis chrysis* L.) op ons doek. Deze uil is verrassend gekleurd, want bij wisselende lichtinval zie je de geelgroene koper-kleur. Ook op deze avond vonden we de Gele tijgervlinder (*Spilosoma luteum* Hufn.), die zich na aanraking doodstil op de grond laat vallen, zodat het lijkt alsof ze dood zijn.

Vlak voordat het (vlinder)doek viel (letterlijk en figuurlijk) voor de (nacht)vlinderaars, omdat het seizoen bijna afgelopen was, vingen we onze allermooiste vondst van het jaar. Het ging hier namelijk om *Actebia praecox* L., een prachtig groen gekleurde uil die vooral bekend is van de zandgronden. Opvallend was dat op de dag na onze waarneming deze opvallende vlinder eveneens tijdens een excursie op de Schaopedobbe werd waargenomen. Dit terwijl de vlinder tot dan toe alleen bekend was van de waddeneilanden in Friesland.

Ook hebben we vorig jaar een aantal keren "gesmeerd". We maakten een mengsel van appelmoes, rode wijn, stroop en bruine suiker. Dit smeersel smeerden we op ongeveer tien bomen bij ons in de buurt. We vingden ondermeer de volgende vlinders: de Piramiderups (*Amphipyra pyramidea* L.), het Roesje (*Scoliopteryx libatrix*), de Bosbesse-uil (*Conistra vaccinii* L.), de Hyaena (*Calymnia trapezina* L.), *Semiophora gothica* L. en een micro, *Diurnea fagella* D. & S.

Om duidelijk te zijn van onze zaak gingen we na verloop van tijd enkele malen naar de fam. Sinnema om de geprepareerde vlinders te laten controleren. Dit alles in samenhang met het prepareren, maakt dat de determinatie een stuk betrouwbaarder is, want niemand heeft er wat aan als er verkeerde soorten doorgegeven worden en bovendien ben je dan niet echt wetenschappelijk bezig. Nu staan we op het punt om met genitaliënonderzoek te beginnen, hetgeen weer kan leiden tot een nog betrouwbaardere determinatie. Al met al heeft deze hobby heel wat te bieden en het is echt aan te raden om je naast de dagvlinders ook te gaan bezighouden met de nachtvlinders. Over geheel 1997 hebben we een dikke tweehonderd soorten nachtvlinders waargenomen en dit alles in een normaal achtertuintje in een doodgewone wijk van Gorredijk. Hopelijk wordt 1998 net zo'n goed vlinderjaar, of misschien wel beter!

Henk en Auke Hunneman

PIJLSTAARTEN IN FRIESLAND

Sommige organismen hebben een opvallende verschijning. Wie ermee geconfronteerd wordt, wil graag weten wat voor vlees hij of zij in de kuip heeft. Als we ons beperken tot de vlinders, dan kunnen we zeker de pijlstaarten en hun rupsen tot deze groep dieren rekenen. Daarbij snijdt het mes aan twee kanten. De *Sphingidae* zijn over het algemeen gemakkelijk op naam te brengen. Overigens is de belangstelling voor deze giganten onder de inheemse vlinders niet een verschijnsel van de laatste decennia. Ook vroeger moeten de opvallende verschijningen de waarnemer nieuwsgierig hebben gemaakt.

Voor zover op dit moment is na te gaan, begint de Friese geschiedenis van de pijlstaarten in 1850 te Harlingen met de waarneming van een wingerdpijlstaart (Lempke, 1985). Daarna volgt Achlum. In juli 1877 vindt 'onze dorpsgenoot H.H. op het aardappelloof in zijn tuin een fraai en buitengewoon exemplaar van een rups van de doodshoofdvlinder', aldus een bericht in de *Franeker Courant*. Een week later 'begon deze reus onder de rupsen zich te verpoppen en is thans in een groote nimf veranderd'. Verder zijn veel wetenswaardigheden over de pijlstaarten samengevat in het boek *De vlinders van Friesland* (Lempke, 1985). Uit Friesland zijn tot op heden 16 soorten bekend.

Met name van de laatste jaren weten we vrij goed, welke soorten onze provincie hebben bezocht. Het begin ligt zo'n beetje in de jaren tachtig. Jan Meerman vraagt